

Emoties zijn essentieel bij het tegengaan van Klimaatverandering

Om resultaat te bereiken bij het tegengaan van klimaatverandering moeten we bewuster omgaan met het belang van hoop en de emoties rondom verandering en disrupties. In deze column, uitgesproken op de Klimaatdag van de Provincie Noord-Holland, benoem ik de ‘softe kanten’, de menselijke aspecten, van dit veranderingsproces. Terwijl ik tegelijkertijd een pleidooi houd voor positiviteit rondom technische oplossingen in de strijd tegen klimaatverandering.

Jolein Baidenmann

Beste mensen,

Mijn naam is Jolein Baidenmann. Ik ben blij dat ik voor u een column mag voorlezen, op deze politieke bijeenkomst over klimaatverandering. Vandaag ben ik uw Klimaatdominee.

Ik wil u vandaag overtuigen van het belang van hoop, ook in het klimaatdebat. Ik wil niet *‘aan de slag gaan’* en *‘de handen uit de mouwen’* en *‘met de poten in de klei’*, maar met u praten over het belang van visie. Over het belang van een hoopvolle lange termijnvisie voor de samenleving.

Herinnert u zich dat *hoop* één van de drie deugden van het christendom is, naast *geloof* en *liefde*? Hoop speelt een belangrijke rol in religie. Daar kom ik later nog op terug.

In 2009 was ik als klimaatlobbyist voor de Nederlandse Vrouwenraad op de Klimaatconferentie in Kopenhagen. Het was een deprimerende situatie, want het was de landen niet gelukt om ambitieuze doelstellingen af te spreken. Op de terugweg in de Klimaatrein kregen alle lobbyisten van maatschappelijke

organisaties van Greenpeace een t-shirt met daarop de tekst: *'We went to Copenhagen for a Climate Treaty, and all we got was this lousy T-shirt.'*

Maar in de afgelopen 7 jaar is er veel veranderd in de wereld als het gaat om de wil om met klimaatverandering aan de slag te gaan. In 2009 stond het bedrijfsleven nog op de rem. En een aantal landen wilde nog niet toegeven dat klimaatverandering een echt probleem was.

Maar dat is niet meer de wereld van nu. Op 4 november 2016 trad het Klimaatverdrag van Parijs in werking, na ratificatie door 55 landen. Waaronder China en de Verenigde Staten. Misschien denkt u: 'We moeten het nog maar zien, met Trump als president'. Maar zelfs Yvo de Boer, voormalig secretaris-generaal van de VN-conventie rondom klimaatverandering, zegt daarover: 'Trump is geen fundamentalist. Ik denk niet dat hij tegen de groene economie is of tegen duurzaamheid als principe. Hij wil waarschijnlijk de zakelijke propositie beter begrijpen. En begrijpen hoe bezig zijn met groen en het klimaat bijdraagt aan de toekomst van Amerika.'

En zo geldt het voor de meeste rationeel ingestelde mensen. Laat ons zien wat het kan opleveren voor de toekomst en we doen mee.

En dat is op zich wel nodig, want volgens een recent rapport van het Internationaal Energieagentschap zal de wereldtemperatuur gemiddeld met 2,7 graden Celsius stijgen. Volgens hen is het tijdperk van fossiele brandstoffen nog lang niet voorbij. Voornamelijk door gebrek aan goede alternatieven blijft de vraag naar olie tot 2040 stijgen.

Ik zie een aantal van u onrustig op uw stoel schuiven. Wanneer komt die boodschap van hoop nou? Hoop is niet hetzelfde als de zekerheid van een positieve uitkomst. Hoop is de onzekere verwachting dat een bepaalde gewenste gebeurtenis zal plaatsvinden. Hoop is een gevoel van de mogelijkheid van een positieve uitkomst.

En als ik het met u over hoop heb, is dat niet omdat ik denk dat het allemaal wel meevalt. Het valt helemaal niet mee met die klimaatverandering, de situatie is alarmerend. Met ijskappen die smelten, met grote droogtes en aan de andere kant overstromingen, met duidelijke temperatuurstijgingen op verschillende plekken op de wereld. Ik geloof alleen dat een verhaal van hoop ons meer inspireert en tot verandering brengt, dan een verhaal van wanhoop.

Want dat verlamt en is bedreigend.

Dus als u mij vraagt wat het belangrijkste is? Hoop, hoop, hoop.

Wist u dat hetzelfde Internationaal Energieagentschap van daarnet een verdubbeling voorspelt in het gebruik van duurzame energiebronnen in de komende 25 jaar? In 2040 vormt duurzame energie 37 procent van het totale energieaanbod.

Wist u dat de Global Commission on the Economy and Climate verwacht dat door investering in het zuiniger omgaan met energie, de mondiale economie in 2035 met 18 biljoen dollar kan groeien? Ze constateert dat de markt voor koolstofarme goederen en diensten op dit moment 5,5 biljoen dollar waard is en met 3% per jaar groeit.

Wist u dat de CO₂-uitstoot per hoofd van de Amerikaanse bevolking enorm gedaald is en dat de gemiddelde Amerikaan weer net zoveel uitstoot als in 1965?

Wist u dat in het eerste decennium van de 20e eeuw, 27 op de 100.000 mensen stierven door 'natuurcatastrofes' als bosbranden, vulkaanuitbarstingen, droogte en stormen? En dat er in het eerste decennium van de 21^e eeuw nog maar 1 op de 100.000 mensen sterven door natuurcatastrofes? Van 27 terug naar 1 per 100.000 in een eeuw. De belangrijkste oorzaak van deze daling is het feit dat we ons steeds beter tegen natuurrampen kunnen beschermen.

Wist u dat de Mondiale CO₂-uitstoot voor het derde jaar op rij stabiel is gebleven, volgens de jaarlijkse analyse van het Global Carbon Project?

Wist u dat er een Nederlandse Transitiecoalitie is van meer dan 20 Nederlandse bedrijven, waaronder multinationals, die een ambitieuzer klimaatbeleid vragen van de Nederlandse regering? Ze roepen onder meer op tot een onafhankelijke klimaatautoriteit die partijen aanspreekt op de gemaakte afspraken, over kabinetten heen?

Ik ben zelf meer van technologische hoop dan van de hoop op verandering via kleinschalige, zelfvoorzienende aanpak van onderop. Om maar even de twee

grote stromingen in duurzaamheidsland te benoemen. Dus ik geef u graag wat inspirerende voorbeelden van technologische hoop.

Kijk (zie het scherm) hoe NASA werkt met de hoogwaardigste technologie om klimaatverandering te monitoren.

Of kijk naar het CLOUD-project van het Europese onderzoeksinstituut CERN, waarbij de vorming van wolken wordt onderzocht. De invloed van de wolken op de reflectie van zonnestrallen is erg groot en de broeikaswerking ook. Gaan we over enige tijd ons klimaat via wolkenvorming of wolkenverspreiding beïnvloeden?

Kijk naar de ontwikkelingen rondom kweekvlees van de startup Mosa Meat. Dierlijke cellen worden in een bioreactor opgekweekt tot een stukje vlees. Nu nog te duur. Maar hiermee wordt uiteindelijk de enorme hoeveelheid energie en ruimte die nodig is voor het houden van dieren voor de vleesconsumptie beperkt. Met een grote beperking van de CO₂-uitstoot. Nog los van het dierenleed wat hiermee voorkomen wordt.

Kijk naar het project van het Rebeam team van de Singularity University, dat bezig is om microwave reflectors in een baan om de aarde te brengen. De reflectors vangen energie op van 'solar farms' die op dat moment in het zonlicht zitten, en stralen het door naar solar farms die op dat moment in het donker liggen. Energie voor iedereen, altijd.

U hoort het, geen wanhoop, geen ellende, maar hoop. We bewegen echt in de richting van de fossiel-arme economie.

Maar, er zijn een tweetal zaken waar we rekening mee moeten houden in dit proces van verandering: Emoties en Disrupties.

De emoties waar we rekening mee moeten houden, zijn de emoties van mensen bij veranderingen en onzekerheid over de toekomst. Dat roept een primaire angst op, namelijk het gevoel bedreigd te worden. En wat doen we als we ons bedreigd voelen? Dan gaan we reageren met freeze, flight of fight. We vechten (we zien anderen als vijanden of als mensen die ons bedreigen), we staan stokstijf stil (we willen helemaal geen verandering, houden krampachtig vast aan oude gewoontes) of we vluchten (we willen helemaal niks meer met politiek te maken hebben).

Het is belangrijk om die gevoelens te erkennen. Dat houdt ook een aantal concrete acties in. We moeten partijen met gevestigde belangen meenemen in ons proces en hen ten dele compenseren voor het gevoel van – of het daadwerkelijke- verlies. We moeten overgangstijden gebruiken om mensen te laten wennen aan nieuw duurzaam beleid. En we moeten de bevolking nieuwe, realistische keuzes voorspiegelen. Die hen op korte termijn ook voordeel bieden.

De disrupties waar we rekening mee moeten houden, zijn de grote maatschappelijke of technologische veranderingen, met een potentieel ontwrichtende werking op de samenleving. Disrupties zijn per definitie een aantasting van de status quo en in hun aard slecht voorspelbaar. Het zijn veranderingen die mensen niet zien aankomen, die zo buiten ons voorstellingsvermogen liggen, dat we er niet aan denken. Het is niet een lineaire verbetering van het bestaande, maar een volkomen andere insteek, binnen een relatief korte tijd.

Met potentieel veel gevolgen voor de bestaande situatie en spelers. Disrupties die we de komende decennia meemaken zullen zowel positief als negatief van aard zijn.

Bijvoorbeeld, grote denkers en futurologen zoals Peter Diamandis verwachten dat we binnen twintig jaar gratis energie hebben en meer dan genoeg zonne-energie. Kunt u zich dat voorstellen? Wat gaat er dan op de schop van onze bestaande modellen?

Gratis energie? Waar verdienen de energiemaatschappijen dan aan? Uit betrouwbare bron kan ik u vertellen dat ook Nederlandse energiemaatschappijen al bezig zijn met het bedenken van een businessmodel onder die omstandigheden.

En volop energie, een wereld van abundance? Wat betekent dat voor onze inspanningen om alles energiezuiniger te maken? Dat hoeft dan niet meer vanuit de schaarste gedachte. En energie-intensieve industrieën zitten niet meer in het verdomhoekje. En wat dacht u van het geopolitieke evenwicht dat verandert als energie gratis is?

Een disruptie van een andere aard is de mogelijke terugkeer van besmettelijke ziektes. Vanwege de stijging van de temperatuur zullen we een andere insectenpopulatie krijgen, met als mogelijk effect de terugkeer in Europa van

een aantal virussen en ziektes, die we dachten te beheersen. Of wat dacht u van de disruptie dat we binnen enkele decennia een geheel andere menukaart hebben, omdat de betaalbare productie van sommige gewassen niet meer mogelijk is en vlees te duur is? Of wat dacht u van de disruptieve effecten van grootscheepse regionale migratie, omdat sommige delen van de wereld onleefbaar worden?

Inspelen op disrupties betekent dat we flexibel beleid moeten maken. Beleid waarbij we het eindresultaat ambitieus maken, maar de 'hoe' vraag openhouden. Het betekent dat we mislukking en risico stimuleren, ook in regelgeving. Bijvoorbeeld door experimenteerruimte mogelijk te maken. Door te investeren in risico. Maar ook, dat we mensen moeten voorbereiden op grote veranderingen. Niet achter de troepen aanlopen, maar vooruitkijken en anticiperen. Mensen meenemen, onzekerheid niet elimineren door te zeggen dat alles hetzelfde blijft of dat we terug willen gaan naar oude tijden. Maar mensen begeleiden in de verandering. En een aansprekende toekomst bieden, en aangeven wat daar voor nodig is.

Ik wil benadrukken dat ik in het omgaan met emoties en disrupties een fundamentele rol van de overheid en de politiek zie. De politiek moet met een lange termijnvisie komen, die een inkadering biedt voor emoties en disrupties. Een visie die begeleiding geeft bij ontwikkelingen en gevoelens die ons potentieel uit onze comfortzone halen. De overheid moet dat op de juiste manier in kaders vatten en de burger bij die veranderingen begeleiden.

Waarom is die visie zo belangrijk? Omdat we als mens de behoefte hebben om in iets te geloven, in een positief verhaal. En hiermee ben ik terug bij het begin van mijn betoog, waar ik het heb over hoop als onderdeel van de christelijke religie. Hoop is een essentieel onderdeel van elke religie. En omdat de traditionele religies al lang niet meer een grote groep mensen aanspreken, moeten we een alternatief bieden.

Misschien hebben we wel iets nodig van mythische proporties? Dat gaat tegen de huidige stroom in, die waarden propageert van lekker praktisch, niet praten maar doen en realistische doelen stellen. Beatrice de Graaf, hoogleraar geschiedenis van de internationale betrekkingen, zegt daarover in het NRC van 12 november: 'Mythes, dat zijn geen leugens, dat zijn diepe morele waarheden.'

Het is verbijsterend hoezeer we als elites vergeten dat denken niet alleen, en vaak helemaal niet, objectief, bewust en rationeel is.”

Ik geloof dat ook. Om maatschappelijke onrust en onwil voor verandering het hoofd te bieden heb je een betere mythe nodig, een *concurrerend* moreel verhaal. Het moet een oprechte en doordachte eigen boodschap zijn, die je bereid bent in alledaagse morele taal te verpakken. Met hoop als een belangrijk fundament van dat verhaal. Daar moet je als politicus of als overheid in het huidige klimaat wel moedig voor zijn. Want dat is in het populistische tijdperk anticyclisch gedrag.

Ik noemde specifiek een rol voor politici en overheden. Maar het bieden van een hoopvolle visie is een opdracht voor ons allemaal. Het is belangrijk dat wij, geëngageerde burgers en bedrijven, met een moreel verhaal komen, dat vertelt hoe een fossiel-arme maatschappij ons gelukkig maakt. Hoe een fossiel-arme maatschappij ons niet vermagert, maar juist verrijkt!

En als we laten zien wat het oplevert, dan gaat het dus niet alleen over technologische vooruitgang. Het moet een verhaal zijn dat leidt tot een positief gevoel. Een verhaal dat we er een beter mens van worden, een verhaal dat we er een fijnere wereld voor terug krijgen. Een verhaal over gelukkig zijn, je kinderen in gezondheid kunnen zien opgroeien, jezelf kunnen zijn. Maar ook met wat we daarvoor moeten doen en nalaten. Want in dat verhaal moeten wij emoties en disrupties meenemen.

En dat kunnen wij. U en ik. Mits we niet alleen somberen. Mits we niet vast blijven houden aan het oude en mensen bevestigen in hun onzekerheid, maar positief vooruitkijken. Laten we inzetten op hoop!

Ik dank u wel, uw Klimaatdominee.